

УДК 371.011+6(07)+37.013.42

С.І. Ткачук
м. Умань, Україна**ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ**

Постановка проблеми. З розвитком цивілізації та науково-технічного прогресу все більше загострюються суперечності між природою і суспільством. На межі тисячоліть людство стало перед реальною проблемою виживання, тому безпека життєдіяльності стає глобальною, життєво важливою проблемою суспільства в цілому.

За цих умов формування нового мислення у кожного члена суспільства, й особливо молодій людини, має бути спрямоване на суттєву зміну підходів щодо визначення мети, шляхів і методів розвитку цивілізації. Одним із підходів до формування такого мислення є виховання молоді, яка підготовлена до життя й діяльності в сучасних умовах розвитку людства, а також формування в неї вмінь прогнозувати взаємовідносини в системі «людина-природа-суспільство» й усвідомлено ставитися як до власної безпеки, так і до безпеки оточуючих.

Нині світова спільнота перейшла до нової концепції створення безпеки життєдіяльності — концепції прийняттого (допустимого) ризику. Згідно цієї концепції будь-яке середовище, в якому існують тісні взаємовідносини людини з негативними факторами, які не сумісні з нормальними умовами розвитку і життя людини в цілому, має потенційні небезпеки — явища, процеси, об'єкти, які за певних умов здатні спричинити шкоду людині, природі, суспільству. У зв'язку з цим значна роль відводиться формуванню життєвих цінностей людини, підвищенню відповідальності особистості за збереження як власного здоров'я і життя, так і здоров'я й життя оточуючих.

Головна роль у цьому процесі відводиться загальноосвітнім навчальним закладам. У зв'язку з цим система загальної середньої освіти вимагає такої підготовки вчителів, за якої вони були б спроможними використовувати міжпредметні зв'язки й надавати учням знання і практично забезпечувати безпеку життєдіяльності. Вчителі, маючи ґрунтовну фахову підготовку, повинні компетентно формувати в учнів знання й уміння із безпеки життєдіяльності, створювати безпечні, комфортні й результативні умови навчально-виховного процесу.

Вище зазначене обумовлює складність і важливість цього процесу та значення для нашої держави, що актуалізує проблему професійної підготовки й перепідготовки вчителів із безпеки життєдіяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом накопичено певний досвід із зазначеної проблеми. Зокрема, підготовка майбутніх учителів фізики, біології, географії, хімії та технологій з безпеки життєдіяльності здійснюється у ВНЗ України. Наукові праці В. Дивака, І. Пархоменка, Л. Сидорчук, А. Юхименко свідчать про необхідність удосконалення методики підготовки таких фахівців.

У розвиток безпеки життєдіяльності як сучасної науки значний внесок зробили Я. Бедрій, Л. Гладка, В. Джигирей, М. Захарченко, Н. Заверуха, В. Зацарний І. Миценко, В. Лапін. Ці дослідники є авторами посібників, які широко використовуються у навчальному процесі.

Розв'язанням питань, пов'язаних із викладанням безпеки життєдіяльності у вищій школі, займаються В. Бегун, С. Дикань, В. Заплатинський, Б. Житар, В. Захматов, І. Науменко, А. Пятова, В. Русін, В. Свистунов.

Аналіз досвіду російських науковців (В. Іванова, Н. Солярова, І. Плющ) свідчить, що однією з основних проблем організації навчання з безпеки життєдіяльності є дефіцит кваліфікованих педагогічних кадрів, низький рівень їхньої готовності до вирішення цих проблем, а також недостатнє навчально-методичне забезпечення дисципліни.

Разом із тим, проблема підготовки вчителів технологій із безпеки життєдіяльності не

одержала у працях зазначених вище авторів детальний й вичерпний аналіз та вирішення. Особливої актуальності набуває проблема підготовки майбутніх учителів технологій до формування культури безпеки життєдіяльності в учнів основної школи.

Мета статті — розкрити особливості підготовки майбутніх учителів технологій до формування культури безпеки життєдіяльності в учнів загальноосвітніх навчальних закладів, зокрема, основної школи.

Виклад основного матеріалу. Сучасний соціально-економічний розвиток України, ринок праці, соціально-політична ситуація вимагають серйозного вдосконалення системи підготовки вчителя як особистості, спроможної вирішувати на якісно новому рівні важливі й необхідні завдання щодо проблем безпеки життєдіяльності, які постають перед загальноосвітньою школою. Вчитель, виступаючи гарантом збереження життя й здоров'я дітей, повинен не тільки створювати безпечні, комфортні і результативні умови навчально-виховного процесу, а й формувати культуру безпеки життєдіяльності в учнів.

Аналіз досліджуваної проблеми в практиці ВНЗ, дитячого травматизму та стану здоров'я школярів свідчить, що зміст, форми і методи підготовки майбутніх учителів із безпеки життєдіяльності не повністю відповідають вимогам професійної діяльності.

Реальні умови життя й професійної діяльності вчителя технологій в сучасному енергетично насиченому суспільстві дозволяють виокремити низку протиріч між:

- вимогами освітньо-кваліфікаційних характеристик, освітньо-професійних програм і галузевих стандартів вищої освіти з безпеки життєдіяльності (зокрема, випускник ВНЗ повинен володіти знаннями з безпеки життєдіяльності й уміння: створювати комфортні і безпечні умови життєдіяльності, обирати заходи попередження травматизму, прогнозувати виникнення шкідливих і небезпечних факторів, приймати адекватні рішення для зменшення ризику до допустимих значень і надавати долікарську допомогу) та фактичним рівнем підготовки вчителів із зазначеної спеціальності;

- об'єктивними потребами суспільства у здоровому молодому поколінні та реальним станом забезпечення безпеки життєдіяльності учнів, що обумовлюється високим рівнем травматизму й погіршенням стану їхнього здоров'я;

- потребою формування в майбутніх учителів технологій готовності до оцінки різних потенційно можливих ситуацій і формування культури безпеки життєдіяльності в учнів та низьким рівнем методичного забезпечення процесу формування такої готовності.

Аналіз емпіричного й теоретичного аспектів пізнання та розвитку їх взаємозв'язків у процесі становлення сучасної науки дозволяє виявити роль і місце безпеки життєдіяльності у навчально-виховному процесі вищого педагогічного навчального закладу та у подальшій професійно-педагогічній діяльності майбутніх фахівців освітянської галузі.

Запроваджуючи системний аналіз для оцінки й аналізу педагогічних явищ, слід виходити з того, що у навчальному процесі під поняттям «система» слід розуміти досить широке поняття й враховувати, що «педагогічна система» — це упорядкована сукупність (об'єднання) взаємопов'язаних, взаємозалежних і діючих у певному порядку елементів, які складають цілісний навчально-виховний процес.

Одночасно слід врахувати досить тісний зв'язок цього поняття з такими основними системними принципами, як [4]:

- цілісності, як принципової невідповідності властивостей системи простому складанню властивостей усіх елементів, що її утворюють; тобто цей принцип стверджує неможливість одержання простим складанням властивостей окремих елементів загальної властивості системи як цілого, бо існує залежність кожного із елементів та його властивостей від їх місця і функцій, які виконує кожний елемент у цій системі;

- структурності, який дозволяє описати систему через встановлення її структури, тобто через зв'язки й співвідношення у самій системі; при цьому поведінка системи описується не тільки поведінкою кожного окремо взятого її елемента, а ще й до того визначається властивостями її конкретної структури й зв'язками між усіма елементами разом взятими;

- взаємозалежності з середовищем, оскільки кожна система проявляє свої властивості у взаємодії з навколишнім середовищем, при цьому педагогічна система залишається активним компонентом цієї взаємодії;
- ієрархічності, бо кожен елемент системи може розглядатися як окрема система, тоді і будь-яка досліджувана вищого рівня система може бути представлена як компонент деякої ще ширшої системи;
- множинності опису, що підтверджує принципову складність кожної системи, бо її розуміння, адекватне пізнання й тотожне відображення вимагає побудови множини різних моделей, кожна з яких здібна описати лише певний аспект чи окремо взятую властивість.

З позиції загальної теорії поняття «система» визначається як множина взаємопов'язаних елементів, яка утворює певну цілісність, стійку єдність із середовищем, якій притаманні конкретно означені властивості й закономірності.

Відтак, системний аналіз дає можливість вважати, що професійно-педагогічна діяльність також може розглядатися як певна система, яка має кінцеву множину характеристик, визначені функції, цілі, склад, структуру. До її загальних характеристик відносяться цільність, структурність, ієрархічність.

Тут варто наголосити, що сучасний етап розвитку психології та педагогіки наполегливо вимагає інтеграції знань на основі ідеї системності. Специфіка системного опису професійно-педагогічної діяльності полягає найперше у тому, що вона є складною системою. У силу своєї природи такого роду системи далеко не завжди відповідають аналітичним моделям огляду. Тут треба виходити з того, що при їх нормативному описі виникає необхідність широко використовувати узагальнені характеристики, гіпотетико-дедуктивні уявлення. Побудова дескриптивних моделей потребує використання фреймових описів, не чітких множин та операцій з ними [2].

Опис педагогічної діяльності як складної системи повинен відповідати не тільки загально-методичним вимогам та психологічній адекватності, а й ефективно та по можливості однозначно використовувати смислові ресурси мови, на якій дається опис послідовності дій, завдяки яким досягається мета складної системи. Звідси, у педагогіці та психології таке поняття традиційно досліджується тільки у деяких аспектах, а перелічені вище вимоги до системного опису дотримуються не завжди. Суттєвим, на нашу думку є те, що психологічні погляди - це пріоритет фахівців-психологів. Ми розглядаємо розвиток поглядів на професійно-педагогічну діяльність із педагогічної точки зору.

Н. Кузьміна визначає педагогічну систему як «множину взаємопов'язаних структурних і функціональних компонентів, які підпорядковані меті виховання та навчання підростаючого покоління і дорослих людей» [3, с. 10]. Специфіку педагогічної діяльності дослідниця бачить найперше у тому, що її об'єктом є здібність людини, а продуктом — структурні компоненти останнього (знання, уміння, навички, риси характеру та ін.). Оскільки вирішення педагогічних завдань проходить у процесі діяльності педагога, професійно-педагогічна діяльність в її концепції має статус онтологічної характеристики педагогічного завдання. Вона розглядає психологічну структуру як своєрідне відображення вимог педагогічної системи, і визначає цю структуру як взаємозв'язок і послідовність дій, які спрямовані на досягнення поставлених цілей через розв'язання педагогічних завдань.

Узагальнюючи результати цього аналізу, ми вважаємо за можливе у своєму дослідженні скористатися положенням стосовно того, що структурними компонентами педагогічної діяльності є педагогічна мета, навчальна інформація, форми педагогічних взаємодій, учні й педагоги, а у процесі досягнення педагогічних цілей носіями структурних компонентів стають люди, у діяльності яких ці компоненти вступають у взаємодію, утворюючи таким чином функціональні компоненти педагогічних систем. Цими компонентами є:

- проектуючий (перспективне планування завдань та засобів їх розв'язування у майбутній діяльності);

- конструктивний (проектування та моделювання навчально-виховного процесу, відбір і композиція навчального матеріалу);
- комунікативний (спілкування та взаємовідносини з учнями, їх батьками, колегами, керівництвом);
- організаторський (організація різноманітних форм навчальної та позакласної роботи);
- гностичний (одержання знань про учнів, стан і успіхи навчально-виховного процесу, засвоєння передового досвіду).

Запропонована типологія основних компонентів педагогічної діяльності є сьогодні загальноприйнятою.

У концепції А. Щербакова [6] зроблено акцент на аналізі соціальних функцій учителя, розроблені оригінальні критерії педагогічної майстерності вихователя та ефективності роботи вчителя-предметника. До числа безсумнівних переваг згаданої теорії можна віднести розроблені в її рамках науково-теоретичні основи формування особистості майбутнього вчителя у педагогічному вищому навчальному закладі.

З урахуванням цих основних положень можна зробити висновок, що процес професійної підготовки вчителів з безпеки життєдіяльності є педагогічною системою.

У працях С. Шацького розглядаються питання підготовки майбутніх учителів. Він вважав необхідним давати студентам глибокі наукові знання, зокрема, за рахунок участі майбутніх учителів у педагогічних дослідженнях, озброювати їх педагогічними навичками, які набувають студенти при проходженні практики, прищеплювати навички самопідготовки та самоосвіти. Обов'язковою умовою якісної підготовки вчителя є активізація пізнавальної діяльності майбутніх учителів і відмова від пасивних методів засвоєння наукових дисциплін, вказував С. Шацький [5].

А. Щербаков висуває припущення, що суттєвих успіхів можна досягти у вдосконаленні професійної підготовки майбутнього вчителя ще у період навчання у вищому навчальному закладі освіти, якщо надати лабораторно-практичним заняттям характер дослідження педагогічних явищ та процесів та реорганізувати педагогічну практику у школі, спрямувавши її на виявлення та аналіз явищ та процесів навчання й виховання. Значним фактором у цьому процесі є розуміння науково-методичного рівня викладання психолого-педагогічних та методичних дисциплін, їх зближення та взаємозв'язок. Для ефективного вирішення поставлених завдань професійної підготовки майбутнього вчителя можливе введення також спеціальних курсів або семінарів [6].

У психолого-педагогічній літературі виділяють структуру педагогічної діяльності вчителя, яка складається з наступних функцій: конструктивної, організаційної, комунікативної, дослідницької, інформаційної, розвиваючої, орієнтаційної, мобілізаційної.

У системі професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя А. Щербаков розробив основні принципи та умови її створення, які відповідають сучасним вимогам. До них належать:

1. Чітка професійно-педагогічна спрямованість навчально-виховного процесу. Дотримання принципів спадковості та послідовності психолого-педагогічного циклу.
2. Забезпечення взаємозв'язку психолого-педагогічних, соціально-економічних та спеціальних дисциплін.
3. Залучення кожного студента до активної самостійної роботи у вивченні психолого-педагогічних дисциплін.
4. Встановлення взаємозв'язку психолого-педагогічних дисциплін із практикою роботи школи.
5. Прищеплення студентам умінь та навичок дослідження педагогічних процесів та явищ, діагностування та прогнозування розвитку особистості кожного учня.
6. Створення доступних студентам підручників та навчальних посібників із психолого-педагогічних дисциплін [6].

М. Гоноболін з точки зору психології та педагогіки, одним із перших висвітлює особливості професії вчителя, підкреслюючи, що специфічна праця педагога вимагає від людини, яка

вирішила присвятити себе цій складній та відповідальній професії, особливих якостей розуму, почуттів, волі. Вивчення та узагальнення досвіду перших учителів учений розглядав як шлях формування та розвитку професійно-педагогічних якостей особистості педагога. Автор підкреслював, що знання програмного матеріалу вчителем та передача його учням — це два різних процеси. Успіх останнього у значній мірі визначається методикою навчання, яка базується на знаннях психологічних особливостей дітей [1].

Вивчення процесу підготовки майбутніх вчителів технологій показує, що ця проблема є актуальною особливо сьогодні, а аналіз психолого-педагогічної літератури і дисертаційних досліджень із проблеми підготовки майбутніх вчителів технологій до виховання в учнів культури безпеки й створення під час навчально-виховного процесу у школі безпечних, комфортних та результативних умов свідчить, що в науковій літературі ця проблема розроблена недостатньо.

Мета підготовки майбутніх вчителів технологій визначається, у першу чергу, одним із принципів педагогіки — принципом зв'язку навчання з практикою, з урахуванням суспільно-історичних умов, в яких учитель повинен буде жити та працювати. Мета навчання зумовлює зміст освіти, тобто систему знань та вмінь.

Обґрунтування вмінь означає у той же час визначення необхідних майбутньому вчителю технологій обсягу знань, а саме вміння передбачає наявність завдання, яке буде вирішене за його допомогою.

Тому система вмінь, яка включається у мету навчання, визначається реальними життєвими проблемами, які вирішуватиме майбутній учитель. Відокремлювання і аналіз умінь дозволяє одночасно визначити обсяг та зміст знань, які складають ці вміння.

Процес підготовки вчителів технологій до формування культури безпеки життєдіяльності в учнів основної школи є педагогічним процесом, який здійснюється у педагогічному оточенні, тобто у педагогічній системі, тому дидактичними умовами його існування будуть умови саме педагогічні. З урахуванням того, що підготовка вчителів до формування культури безпеки життєдіяльності в учнів основної школи буде здійснюватись у педагогічній системі, для виділення цих умов у нашому дослідженні доцільно використання системного підходу, так як згідно з теорією Н. Кузьміної, будь-який педагогічний процес з позицій системного підходу розглядається як педагогічна система, яка складається із «взаємопов'язаних структурних і функціональних компонентів, підлеглим цілям виховання й навчання підростаючого покоління і дорослих людей» [3, с. 10].

Структурні компоненти — це основні базові характеристики педагогічних систем, сукупність яких створює факт їх наявності й відмінності від інших (не педагогічних) систем. Але для того, щоб їх виділити треба проаналізувати, коли створюється педагогічна система.

Опираючись на дослідження Н. Кузьміної [3], визначимо ті педагогічні умови, які необхідні й достатні для створення педагогічної системи в підготовці вчителів технологій до формування культури безпеки життєдіяльності в учнів основної школи.

Педагогічні системи створюються лише там і тоді, де і коли у наявності свідомо потреба суспільства у вихованні або навчанні, підготовці обумовлених категорій людей (дітей, підлітків, дорослих). Педагогічні системи відрізняються між собою цілями і разом з тим їх об'єднує загальна мета: передача знань, досвіду, виховання певних якостей особистості, поведінки, відношень. Тому, педагогічна мета — це важливий компонент будь-якої педагогічної системи, обумовлюючий факт її створення. З урахуванням цього можна визначити першу педагогічну умову, яка відповідає нашому дослідженню, що на факультетах, де ведеться підготовка вчителів повинна бути поставлена мету підготовки високопрофесійного вчителя, який володіє знаннями, уміннями і навичками, необхідними для формування культури безпеки життєдіяльності в учнів.

Результативність педагогічних систем визначається складом педагогів, які у них працюють. У залежності від цілей системи, контингенту, що навчається, своєрідністю інформації, склад педагогів у різних педагогічних системах відрізняється. Загальним є наявність педагогів як обов'язкового компонента всякої системи. Тому п'ятою педагогічною умовою щодо

підготовки вчителів до формування культури безпеки життєдіяльності в учнів основної школи є наявність викладачів дисциплін за фахом.

Компоненти, які були перелічені необхідні й достатні для створення педагогічної системи. У випадку виключення будь-якого з них — немає системи. Умови визначаються цілями, які стоять перед системою і змістом, який їм відповідає, засобів діяльності, кваліфікації педагогів і підготовленістю тих, хто навчається.

Результат підготовки вчителів технологій до формування культури безпеки життєдіяльності в учнів основної школи буде пов'язаний з новосполученням у системі знань, навичок, вмінь, світогляді, індивідуальних особливостей особистості тих, хто навчається. Це буде психологічний результат. Він може бути досягнутим тільки на основі функціональних результатів, які були втілені у конструкціях навчальної інформації у вигляді навчальних планів, програм, навчальних посібників і підручників, які адресовані керівникам педагогічних систем, педагогам і тим, хто навчається. Психологічний результат буде також залежати від якості таких функціональних результатів, як якість лекцій, семінарських, лабораторно-практичних занять.

Система професійної підготовки вчителів технологій до формування культури безпеки життєдіяльності в учнів основної школи є підсистемою професійної підготовки педагога. Поняття «професійна підготовка педагога» розглядається В. Кушніром у двох аспектах — як здатність особистості до виконання своїх професійних функцій та як процес формування особистості педагога. Зміст цього поняття визначається природою людини та педагогічного процесу [7, с. 203].

Висновки. Отже, аналіз вищесказаного дозволяє узагальнити те, що:

1. Процес підготовки вчителів до формування культури безпеки життєдіяльності в учнів основної школи у сучасному педагогічному ВНЗ слід вважати як складну педагогічну систему, в якій діють взаємопов'язані, взаємозалежні та ефективно діючі у певному порядку елементи. Ця система нерозривно пов'язана з оточуючим середовищем, у взаємодії з яким проявляє свою цілісність, а її ієрархічність, багаторівневність і структурність — є властивостями не лише її будови, а й поведінки: окремі рівні цієї системи зумовлюють певні аспекти її поведінки, а цілісне проявлення є результатом взаємодії всіх її сторін і рівнів. Важливою особливістю професійної підготовки у ВНЗ є наявність цілеспрямованої передачі інформації, певної суми знань, формування професійних навичок, відповідного управління (керування) нею, внаслідок чого досягаються певна мета й самоорганізація, які здатні видозмінювати структуру такої педагогічної системи.

2. Процес підготовки майбутніх учителів до формування культури безпеки життєдіяльності в учнів має ґрунтуватися на засвоєнні знань із соціальних та природничих наук, що визначають зміст перманентності небезпеки, знання про безпечні способи життя у звичних, повсякденних та складних умовах, а також про вміння зберігати життєдіяльність і здоров'я при вкрай несприйнятливому прояві соціального, техногенного, природного екологічного неблагополуччя — в умовах різного типу екстремальних і надзвичайних ситуацій. Ці знання дозволяють сформувати систему уявлень про складний, технічно та енергетично насичений світ з його різноманітними потенційними небезпеками.

3. Навчальна дисципліна «Безпека життєдіяльності» є порівняно новою й охоплює низку соціальних і природничих наук, які визначають зміст небезпеки, знання про безпечні способи життя у звичайних умовах, а також про вміння зберігати життя і здоров'я при вкрай несприйнятливому прояві соціального, техногенного, природного, екологічного неблагополуччя — в умовах різного типу екстремальних і надзвичайних ситуацій. Зазначена навчальна дисципліна дозволяє сформувати систему уявлень про складний, технічно й енергетично насичений світ з його різноманітними потенційними небезпеками.

4. Доведено, що навчання з безпеки життєдіяльності не лише забезпечує теоретичне інформування, а й надає основи практичної підготовки щодо впливу шкідливих і небезпечних факторів середовища існування людини, можливості запобігання ускладнень цих впливів та ліквідації їх наслідків.

5. Майбутній учитель технологій повинен бути спроможним забезпечити необхідний рівень комфорту та безпеки як собі, так й іншим особам у звичайних і надзвичайних ситуаціях у сфері майбутньої професійної діяльності.

Література:

1. Гоноболин Н.Д. Книга об учителе. — М.: Просвещение, 1985. — 260 с.
2. Гончаренко С.У. Принцип фундаментальності освіти. //Наукові записки КДПУ ім. В. Винниченка. — Кіровоград, 2004. — Вип. 55.— С. 3-9.
3. Кузьмина Н. В. Понятие « педагогическая система» и критерии ее оценки // Метод системного педагогического исследования. — Л.: ЛГУ, 1980. — 172 с.
4. Физический энциклопедический словарь / Гл. ред. А.М. Прохоров. Ред. Кол.: Д.М. Алексеев, А.М. Бонч-Бруевич, А.С. Боровик-Романов и др. — М.: Сов. энциклопедия, 1983, — 928 с.
5. Шацкий С.Т. Педагогические сочинения. Собр. соч. в 2 т. — М.: Просвещение, 1975. — Т.2. — 212 с.
6. Щербаков А. И. О подготовке студентов — будущих учителей к исследованию педагогических явлений и процессов: Сб. научных трудов / Под ред. А.И. Щербакова. — Л.: ЛГУ, 1977. — С. 124-131.
7. Ящук С. М. Організація проектно-технологічної діяльності учнів основної школи на уроках трудового навчання: Дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Уманський держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. — Умань, 2004. — 201 с.

У статті розкриваються особливості підготовки вчителів технологій до формування культури безпеки життєдіяльності учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Ключові слова: вчитель технологій, технологічна освіта, професійна підготовка, педагогічна система, учні основної школи, формування культури безпеки життєдіяльності.

УДК 378. 14

Г.В. Товканець, м. Мукачєво, Україна
О.С. Товканець, м. Хуст, Україна

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ПРОГРАМ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЧЕХІЇ І СЛОВАЧЧИНІ

У ряді країн Європейського Союзу пріоритетності набула проблема модернізації системи вищої освіти, зокрема в реалізації інтеграційних процесів, що зумовлено відмінностями в розвитку регіонів Європейського співтовариства в соціальній та економічній сферах. Тому Європейський Союз надає підтримку, зокрема фінансову, для певних галузей, для того щоб знівелювати наявні суперечності. Європейський Союз сформував ряд програм, маючи на меті спрямувати їх на удосконалення тієї чи іншої галузі. З-поміж багатьох освіта є одним з пріоритетних напрямів, розвиток якого потребує уваги різних фондів і міжнародних програм.

Аналіз наукової літератури засвідчує, що проблема євроінтеграції та ролі міжнародних програм і фондів у формуванні конкурентоспроможності освітньої галузі була предметом досліджень вітчизняних (В. Кремень, Л. Лук'янова, О. Матвієнко, Н. Ничкало, О. Огієнко, А. Сбруєва та ін.) і зарубіжних (М. Бабіц, Р. Гавран, Я. Проух та ін.) вчених. На нашу думку, заслуговує на увагу вплив міжнародних програм і фондів на розвиток вищої освіти в країнах Європейського Союзу, зокрема Чехії і Словаччини, в яких відбуваються позитивні зміни в підготовці кваліфікованих спеціалістів.

Мета статті: здійснити аналіз впливу міжнародних програм на інноваційний розвиток вищої освіти в Чехії і Словаччині.

Лісабонською стратегією визначено формування конкурентоспроможного європейського простору, де вища освіта постає потужним двигуном економічного зростання. Це шлях до підвищення рівня життя та розширення нових можливостей. Крім того, це є найкращою гарантією, що убезпечить від безробіття. Європейський освітній простір передбачає